

**PRAVNI VODIČ,
ZA ŽRTVE
TRGOVINE
LJUDIMA**

KINH P

Naslov:
Pravni vodič za žrtve trgovine ljudima

Autorica:
Aida Ćosić, dipl. pravica

Urednica:
Meliha Sendić

Štampa:

Tiraž:
1000

Izdavač:

Centar ženskih prava

Mejdandžik 9; 72000 Zenica; Bosna i Hercegovina
tel/fax: 032/402-049

Odjel za pravnu i psihološku podršku: 060/3111-922

E-mail: czppzz@gmail.com

bppczp@gmail.com

Web: www.cenppz.org.ba

Zenica, decembar 2023.

UVOD

U periodu od augusta 2023. do marta 2025. godine Centar ženskih prava će provoditi aktivnosti koje će doprinijeti unaprjeđenju zaštite prava žrtava trgovine ljudima u krivičnim postupcima, te uspostavljanja međusobne saradnje i koordinacije između aktera na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovine.

Aktivnosti projekta usmjerene su na pružanje pravne i psihološke pomoći žrtvama i potencijalnim žrtvama trgovine ljudima, kao i informisanje institucija o raspoloživim servisima, koji bi u budućnosti trebali doprinijeti sprječavanju retraumtaizacije i olakšavanju pristupa pravdi.

Namjera je da se tokom trajanja projekta uspostavi održiv model saradnje i koordinacije između Centra ženskih prava i institucija unutar državnog referalnog mehanizma. Kroz edukacije zaposlenih u sektoru socijalne zaštite želimo ojačati kapacitete institucionalnih aktera u sistemu zaštite za bolji položaj ostvarivanje prava žrtava trgovine ljudima.

Korisnice i korisnici projekta su potencijalne i identifikovane žrtve trgovine ljudima, djeca i mladi u riziku, kao i sve druge ranjive, marginalizirane i ugrožene grupe, socijalni radnici, sudije, tužioci, sudski vještaci, pravnici centara za besplatnu pravnu pomoć, te nadležne institucije u BiH odgovorne za djelovanje u oblasti prevencije i zaštite od trgovine ljudima.

Meliha Sendić

Predsjednica

KAKO PRIJAVITI TRGOVINU LJUDIMA?

Kao što je u uvodu navedeno, pojava trgovine ljudima je složen problem, a posljedice su višestruke i dugotrajne.

Važno je istaknuti da svako može biti žrtva trgovine ljudima. To može biti žena, muškarac, dječak, djevojčica bez obzira odakle dolazite i koliko godina imate, bez obzira da li idete u školu ili ne.

Ono što je bitno jest da osoba koja je predmet trgovine ljudima odnosno koja se iskorištava za trgovinu ljudima zna da o tome u svakom trenutku može obavijestiti: tužilaštvo, policiju, ako je maloljetna i Centar za socijalni rad.

O navedenom može upoznati ljekara ukoliko ode na bilo koji pregled.

Ukoliko pohađa školu, bez obzira koji je razred, o bilo kakvom prisiljavanju na rad, prosjačenje, brak, spolne odnose može u svakom trenutku obavijestiti nekog od nastavnika ili nastavnica u školi, ili pedagoga, direktora/icu.

Obavijest o iskorištavanju se može napisati ali se može i usmeno reći.

Prilikom podnošenja prijave iskorištavanja bitno je da žrtva trgovine ljudima:

- ◇ Da ispriča samo istinu i to na način na koji ona razumije i može;
- ◇ Da ispriča detaljno šta je to što je bila natjerana da radi, gdje i u kojem vremenskom periodu
- ◇ Da li je nekome morala donositi novac i ako jeste na koji način je to činila?
- ◇ Da li je trpila bilo kakve oblike nasilje, da li je neko tukao, seksualno iskorištavao?
- ◇ Da li su je nazivali pogrđnim imenima?
- ◇ Kako se osjećala dok je bila prisiljena raditi bilo šta protiv svoje volje?

Važno je da djeca koja su iskorištavana znaju da njihov eventualni pristanak na iskorištavanje nije opravdanje za to što ih neko iskorištava jer **DJECA NISU U STANJU DONOSITI ODLUKE SAMOSTALNO!**

Ukoliko je punoljetna **OSOBA iskorištavana**, važno je da zna:

- ◇ pristanak osobe na iskorištavanje nije važan, ako je prilikom iskorištavanja upotrijebljena prijetnja, sila ili drugi oblik prinude, otmica, prevara, obmana, zloupotreba vlasti ili stanja ugroženosti, davanja ili primanja novca ili beneficija radi dobijanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad nekom drugom osobom.

Ponekad žrtve trgovine ljudima iskorištavaju njihovi najbliži srodnici: mama, tata, brat, sestra, nana, djed, drugi srodnici.

ZATO JE BITNO i važno da potencijalna žrtva trgovine ljudima opiše u kakvom je odnosu sa osobom koja je iskorištava.

Nakon što potencijalna žrtva trgovine ljudima prijavi iskorištavanje, potrebno je da institucije obezbjede zaštitu te žrtve i eventualno članova njene porodice koji su takođe bili iskorištavani.

U tim fazama , ako su određeni uslovi ispunjeni moguće je da se potencijalna žrtva trgovine ljudima smjesti u sigurnu kuću, gdje će boraviti na sigurnom dok traje postupak u vezi njene prijave.

Institucije koje su nadležne u procesu zaštite žrtava trgovine ljudima

Potrebe žrtava trgovine ljudima i njihovih porodica su različite , pa postupci zaštite žrtava trebaju biti zasnovani na zajedničkoj saradnji različitih institucija , čiji osnovni cilj treba da bude pronalazak trajnog rješenja koje je najpovoljnije za žrtvu trgovine ljudima, a prema situaciji u kojoj se ona i njena porodica nalazi.

U nastavku je prikaz i uloga koje pojedine institucije imaju u procesu zaštite žrtava trgovine ljudima, nakon što dođu do saznanja o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima odnosno do informacija i saznanja o sumnji i/ili postojanju trgovine ljudima.

Nadležna tužilaštva i policija

Kada bilo koja nadležna institucija, fizičko ili pravno lice odnosno neka organizacija ili preduzeće, imaju sumnju ili saznanje da je neka osoba iskorištavana za trgovinu ljudima odnosno da je ta osoba predmet trgovine ljudima, obavezni su o tome bez odlaganja obavijestiti tužilaštvo i policiju.

U prijavi koja se podnosi **tužilaštvu i policiji** navode se samo činjenice i okolnosti kojima se raspolaže, ili se sumnja na iskorištavanje nekog u svrhu trgovine ljudima.

U toj prijavi navode se dostupni podaci o žrtvi odnosno osobi koja je iskorištavana (ime i prezime, dob, spol, godina rođenja, mjesto rođenja) te se opisuje na koji način je osoba koja podnosi prijavu došla do saznanja i sumnje na trgovinu (psihičko stanje žrtve, znaci nasilja, izjave žrtve i sl.)

PRIJAVA ILI INFORMACIJA O POTENCIJALNOJ ŽRTVI TRGOVINE LJUDIMA dostavlja se u pismenoj formi, a u hitnim slučajevima može biti dostavljena usmenim, telefonskim putem.

Ako je osoba koja je iskorištavana **maloljetna**, tužilaštvo i policija o tome odmah obavještavaju i Centar za socijalni rad.

Centar za socijalni rad se obavještava i kada je žrtva koja je iskorištavana punoljetna ali ima poteškoće u razvoju ili joj je oduzeta poslovna sposobnost odnosno sama ne može donositi odluke.

Potencijalna žrtva trgovine ljudima prilikom razgovora u tužilaštvu i policiji, ima pravo da joj tužilaštvo odnosno policija obezbjedi da svoju izjavu daje u prisustvu pravnog savjetnika.

OSOBA koja je bila **ISKORIŠTAVANA** u svrhu bilo kakvog prinudnog rada, prosjačenja, braka, seksualnih odnosa ima pravo tražiti da prilikom davanja izjave u policiji i tužilaštvu joj se obezbjedi **BESPLATNA PRAVNA POMOĆ**.

Centri za socijalni rad

Centar za socijalni rad kao organ starateljstva, ima dužnosti i obaveze da se stara o zaštiti najboljeg interesa djeteta kao posebno ranjive kategorije.

Ukoliko centar za socijalni rad ima sumnju:

- ◇ da roditelji ne vode brigu o djetetu na način koji je u najboljem interesu djeteta;
- ◇ ako ima sumnju da roditelji iskorištavaju djecu za prinudni rad;
- ◇ da tjeraju djecu da prosjače;
- ◇ da tjeraju djecu da donose određeni iznos novca svaki dan,
- ◇ da tjeraju djecu da stupe u brak sa nekim,
- ◇ da djecu tjeraju na seksualne odnose, to jest imaju sumnju na druge vidove iskorištavanja, može roditeljima oduzeti roditeljsko pravo, djeci postaviti staratelja da taj staratelj štiti najbolja prava i interese djece.

Kada se radi o djeci, ukoliko postoji sumnja da se radi o žrtvi trgovine ljudima sa djetetom će se postupati kao sa žrtvom dok se ne dokaže suprotno.

Ukoliko se radi o punoljetnoj osobi, proces je sljedeći:

- ◇ razgovar sa službenikom Centra za socijalni rad u kojem bi trebalo da objasni ako joj neko ograničava slobodu kretanja;
- ◇ zadržava je protiv njene volje;
- ◇ zadržava njene lične isprave;
- ◇ da je protiv njene volje prisiljava na rad, prosjačenje, pružanje seksualnih usluga;
- ◇ da joj uskraćuje pravo na zaradu ili vrši bilo kakvu drugu radnju.

Obaveza službenika je da tu osobu navede kao potencijalnu žrtvu trgovine ljudima, te poduzme radnje u svrhu njene zaštite i i zbrinjavanja.

Potencijalna žrtva trgovine ljudima mora biti upoznata, da bez obzira što je obavila razgovor sa socijalnim radnikom, morati razgovarati sa policijom i tužilaštvom, kao i psihologom ili psihijatrom.

Svaki razgovor se obavlja u cilju zaštite i ostvarenja prava, i što je najvažnije da joj se osigura sigurnost i bezbjednost.

Socijalni radnik je dužan da o saznanju o počinjenom krivičnom djelu trgovine ljudima odmah bez bilo kakvog odlaganja obavijesti nadležno tužilaštvo i policiju.

Sudovi

U vezi prijave koja se odnosi na iskorištavanje određene osobe za činjenje krivičnog djela trgovine ljudima, bez obzira od koga je ta prijava podnešena, može doći do pokretanja krivičnog postupka koji se vodi pred nadležnim sudom.

U sudskom postupku potencijalna žrtva trgovine ljudima ima određena prava koja su propisana zakonom i konvencijama koje je Bosna i Hercegovina potpisala.

Specifična prava žrtava trgovine ljudima u sudskom postupku uključuju:

- ◇ pravo žrtve da se u svim fazama krivičnog postupka prema njoj odnosi s poštovanjem i priznavanjem;
- ◇ pravo žrtve da dobije informacije i pojašnjenja u vezi sa svojim slučajem na način i jeziku koji žrtva razumije;
- ◇ pravo žrtve da svjedoči na sudu, i da ispriča istinu u vezi onog što joj se desilo
- ◇ pravo žrtve da ne svjedoči na sudu ukoliko je bila iskorištavana od strane roditelja, te da se žrtva upozna šta znači ako ne svjedoči, odnosno da postoji mogućnost da će bez njenog iskaza biti teško dokazati da je iskorištavana;

-

- ◇ pravo žrtve na besplatnu pravnu pomoć;
- ◇ pravo žrtve na zaštitu privatnosti i fizičke bezbjednosti;
- ◇ pravo na naknadu štete od strane osobe koja ju je iskorištavala.

Žrtva ima pravo da na osnovu pretrpljenih strahova, traume koju je preživjela, naplatiti odnosno potraživati novčanu naknadu.

Postupanje obrazovnih institucija s djecom žrtvama trgovine ljudima

Ukoliko potencijalna žrtva trgovine ljudima pohađa školu, ili ide u vrtić, te ukoliko je kod kuće izložena nasilju, ukoliko joj roditelji ne dozvoljavaju da svaki dan ide u školu/vrtić, te je tjeraju da danima kojima ne ide u školu/vrtić radi, prosjači i sl, ta žrtva o svemu tome može da upozna nastavnika, učitelja, pedagoga.

Ako se dijete koje je potencijalna žrtva trgovine ljudima o navedenom povjeri nastavniku, učitelju, pedagogu odnosno prosvjetnom radniku u obrazovnoj instituciji, isti će ga upoznati da to što mu je povjerio druga djeca neće znati i neće im se reći, odnosno da će škola /vrtić poduzeti sve radnje koje može kako bi se tom djetetu pružila adekvatnu pomoć.

Vrlo je važno da druga djeca ne saznaju o problematici s kojom se dijete susreće zbog mogućeg ismijavanja i zadirkivanja.

Vrlo je važno da nakon što potencijalna žrtva trgovine ljudima informiše osoblje u obrazovnoj instituciji, informacija prosljedi dalje i upozna policija i tužilaštvo, ali i centar za socijalni rad.

Vrlo je važno da se o ovako osjetljivim pitanjima razgovara na povjerljiv način kako bi se zaštitila djeca ali i nastavnici koji su dobili

Potencijalna žrtva trgovine ljudima mora da shvati, na način na koji ona razumije, da je njegova sigurnost prioritet, te da se ostale institucije: policija, tužilaštvo, centar za socijalni rad uključuju kako bi pružile sigurnost i odgovarajuću zaštitu

Zdravstvene ustanove

U zdravstvenu ustanovu potencijalna žrtva trgovine ljudima se može javiti:

- ◇ sama radi određenih zdravstvenih problema;
- ◇ uz pratnju osoblja nevladinog sektora;
- ◇ u pratnji policije sa sudskim nalogom u procesu istrage.

Ukoliko se potencijalna žrtva trgovine ljudima osoba javlja sama radi određenih zdravstvenih problema, i zdravstveni radnik tokom razgovora posumnja da se radi o žrtvi trgovine ljudima, ili mu žrtva sama ispriča da je neko iskorištava te u koje svrhe, obavezan je to prijaviti policiji.

Ako je potencijalna žrtva trgovine ljudima seksualno iskorištavana, zdravstveni radnik je mora tretirati sa velikom pažnjom, a potencijalna žrtva trgovine ljudima je dužna zdravstvenog radnika upoznati kada je posljednji put iskorištavana seksualno odnosno kada se posljednji put desio seksualni odnos bez njene volje, da li se od tada kupala, da li na sebi ima nekih tragova, povreda i sl.

Nakon izvršenih ljekarskih pregleda i ukazane pomoći potencijalna žrtva trgovine ljudima će dobiti **LJEKARSKO UVJERENJE** i eventualno drugu prateću dokumentaciju.

Potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima mora biti jasno da ukoliko sama ne želi objasniti da li je bilo iskorištavanja i na koji način, zdravstveni radnici su dužni u slučaju sumnje na trgovinu ljudima podnijeti prijavu tužilaštvu i sudu.

Ukratko: ukoliko se na osnovu fizičkog pregleda potencijalne žrtve trgovine ili uzimanja anamneze posumnja da u konkretnom slučaju radi o trgovini ljudima zdravstveni radnici će o tome odmah upoznati tužilaštvo i policiju, a sve u svrhu zaštite žrtve trgovine.

Ukoliko se radi o djetetu žrtvi, moramo imati na umu da svi postupci trebaju biti u skladu s najboljim interesom djeteta.

Socijalna zaštita

Žrtve trgovine ljudima se u pravilu nalaze u stanju socijalne potrebe i neophodno im je pomoći radi savladavanja socijalnih i drugih teškoća s kojima se suočavaju.

S tim u vezi žrtvama trgovine, kao licima u stanju socijalne potrebe, moguće je:

- ◇ dodijeliti socijalnu zaštitu u vidu novčane pomoći,
- ◇ dodatka za pomoć i njegu drugog lica;
- ◇ podršku u izjednačavanju mogućnosti djece i omladine sa smetnjama u razvoju;
- ◇ smještaja u ustanovu;
- ◇ zbrinjavanja u hraniteljskoj porodici;
- ◇ pomoći i njege u kući, dnevnog zbrinjavanja;
- ◇ jednokratne novčane pomoći i savjetovanja.

Besplatna pravna pomoć

Žrtve trgovine ljudima imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć već prilikom prvog razgovora u tužilaštvu i policiji, te je tužilaštvo i policija dužna da im osigura tu pomoć.

Potencijalna žrtva trgovine ljudima ima pravo:

- ◇ da se na način na koji ona razumije upozna o svojim pravima;
- ◇ da joj se obezbjedi besplatna pravna pomoć i druga prava predviđena zakonom o krivičnom postupku.

Pravni savjetnik žrtvu usmeno savjetuje i upoznaje sa njenim pravima, te prisustvuje davanju izjava pred bilo kojim nadležnim organima koji odlučuju o njenim pravima i obavezama.

Punoljetna potencijalna žrtva trgovine ljudima u toku krivičnog postupka može imati punomoćnika koji će u njeno ime i za njen račun poduzimati radnje koje su usmjerene na zaštitu njenih prava i interesa koje ima u toku krivičnog postupka, a tiču se ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva odnosno naknade materijalne i nematerijalne pomoći.

Ukoliko je žrtva maloljetna, radi angažovanja punomoćnika u određenom postupku, potrebna je pisana saglasnost nadležnog Centra za socijalni rad i postavljenog staratelja, kojim se daje ovlaštenje punomoćniku da u određenom postupku poduzima potrebne radnje radi zaštite određenih prava i interesa maloljetne potencijalne žrtve trgovine ljudima.

Obezbjeđenje smještaja za žrtvu trgovine ljudima

Potencijalne žrtve trgovine ljudima se, radi njihove zaštite zbrinjavaju u sigurnim kućama koje su u okviru nevladinih organizacija gdje je moguće smjestiti i muškarce, žene i djecu.

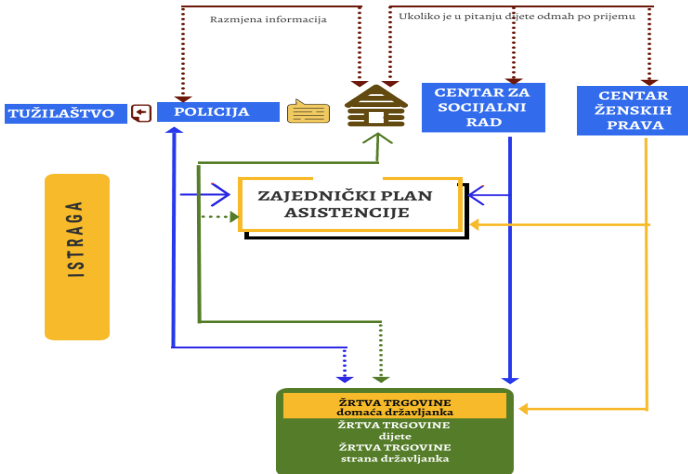
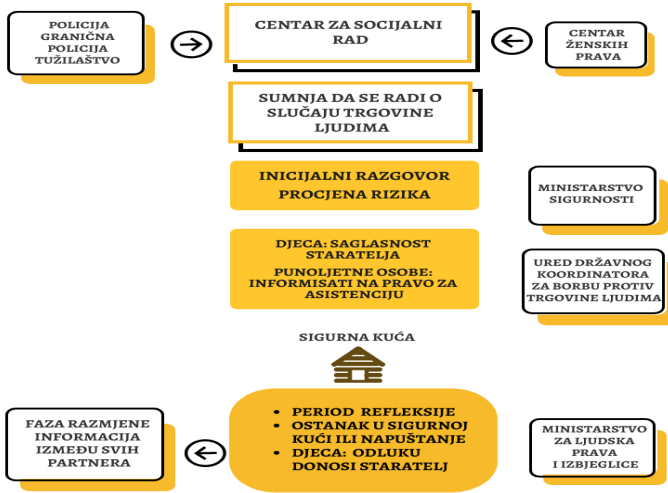
U sigurnoj kući žrtvama je obezbjeđen siguran smještaj, hrana, higijenske i druge potrepštine, zdravstvena zaštita i medicinske usluge, usluge doedukacije, te usluge reintegracije koje uključuju rehabilitaciju i resocijalizaciju odnosno u zavisnosti od konkretnog slučaja, sve druge vrste pomoći i podrške.

Punoljetne žrtve trgovine ljudima samostalno odlučuju da li žele biti smještene u sklonište, dok maloljetne žrtve imaju zakonskog zastupnika dodijeljenog od nadležnog centra za socijalni rad, a koji zastupa interese djeteta.

POSTUPAK SA IDENTIFIKOVANOM ŽRTVOM TRGOVINE LJUDIMA
predstavljen je grafički kroz hodogram asistencije žrtvama trgovine
ljudima

POSTUPAK SA IDENTIFIKOVANOM ŽRTVOM TRGOVINE LJUDIMA

Hodogram direktne asistencije žrtvama trgovine ljudima u BiH

Hodogram nastao na osnovu iskustva u radu Centra ženskih prava prilikom pružanja besplatne pravne pomoći za žrtve trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini.

KATALOG USLUGA KOJE CENTAR ŽENSKIH PRAVA PRUŽA ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA

KRIVIČNO PRAVO

- ◇ Sačinjavanje i podnošenje krivične prijave za krivično djelo Trgovina ljudima
- ◇ Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva (IPZ) za naknadu nematerijalne štete u krivičnom postupku
- ◇ Zastupanje oštećene u krivičnom postupku povodom postavljenog IPZ-a
- ◇ Komunikacija sa nadležnim tužiocima koji postupaju u predmetima trgovine ljudima
- ◇ Informisanje oštećene o ročištima i drugim informacijama od značaja
- ◇ Redovna komunikacija sa žrtvom trgovine ljudima u svrhu održavanja kontakta, povjerenja i informisanja
- ◇ Usmeno savjetovanje oštećene krivičnim djelom trgovine ljudima, radi pripreme za svjedočenje, te za postupak vještačenja
- ◇ Prijedlog za izdavanje naredbe za vještačenje radi podnošenja prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva za naknadu nematerijalne štete u krivičnom postupku
- ◇ Sačinjavanje i podnošenje pravnih lijekova na presudu u dijelu odluke o imovinskopravnom zahtjevu

PARNIČNI POSTUPAK

- ◇ Tužba za naknadu nematerijalne štete prouzrokovane krivičnim djelom zastupanje u parničnom postupku povodom postavljenog imovinskopravnog zahtjeva
- ◇ Podnošenje prijedloga za osiguranje, uključujući i osiguranje na imovini protivnika osiguranja, počinioca krivičnog djela koji se nalazi izvan Federacije BiH, odnosno Bosne i Hercegovine

- ◇ Komunikacija sa nadležnim institucijama u vezi sa podnesenom tužbom za naknadu nematerijalne štete prouzrokovane krivičnim djelom
- ◇ Redovna komunikacija sa žrtvom trgovine ljudima u svrhu održavanja kontakta, povjerenja i informisanja, pripreme za raspravu i razgovor sa vještacima
- ◇ Sačinjavanje i podnošenje pravnih lijekova nadležnim sudovima

UPRAVNI SPOR I IZVRŠNI POSTUPCI

- ◇ Sačinjavanje različitih podnesaka (zahtjevi, tužbe, apelacije, molbe, žalbe, dopune krivične prijave, uređenje tužbi, prijedlozi za izvršenje i dr.) u svim upravnim, izvršnim i ostalim postupcima pred svim redovnim i drugim sudovima, drugim državnim organima, arbitražama i pravnim osobama
- ◇ Pružanje drugih oblika pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima kako bi se zaštitila njihova prava i interesi

PSIHOLOŠKA PODRŠKA ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA

- ◇ Psihološko-terapijski rad – rad na traumatskim iskustvima
- ◇ Psihološko savjetovanje – resocijalizacija

CENTAR ŽENSKIH PRAVA - CENTER OF WOMEN'S RIGHTS
ADRESA/ADDRESS: MEJDANDŽIK 9; 72000 ZENICA; BIH
TEL/FAX: +387 32 402-049; MOB/CELL: +387 60 31 11 922
WEB: www.cenppz.org.ba
E-MAIL: czppzz@gmail.com

Kome se obratiti za pravnu pomoć i podršku?

- ◇ Ministarstvo bezbjednosti BiH - Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima; +387 33 492 455; +387 33 492 452;
- ◇ Služba za poslove sa strancima BiH; +387 33 772 952;
+387 33 772 950
- ◇ Granična policija BiH; +387 33 755 300
- ◇ Državna agencija za istrage i zaštitu ; +387 57 326 100;
+387 57 342 924
- ◇ Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH; +387 33 202 600

Nevladine organizacije:

- ◇ Centar ženskih prava, Zenica ; +387 32 402 049; +387 60 31 11 922
- ◇ Međunarodni forum solidarnosti EMMAUS ; +387 33 263 385
- ◇ Udruženje „Žene sa Une“, Bihać ; +387 37 220 855
- ◇ Fondacija „Lara“, Bijeljina; +387 66 810 800
- ◇ Udruženje građana „Budućnost“, Bihać; +387 53 820 701
- ◇ Udruženje „Vaša prava BiH“; Sarajevo ; +387 33 789 105
- ◇ Udruženje „ Zemlje djece u BiH“ Tuzla;

Izradu publikacije podržala Američka agencija za međunarodnu saradnju (USAID). Stavovi izneseni u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stav Američke agencije za međunarodnu saradnju (USAID) niti Vlade SAD-a, već isključivo autora